

JAN STEFAN MANITIUS (1911-1996)

Urodzony 19 kwietnia 1911 r. w Zduńskiej Woli jako syn Gustawa Hermana Romualda (pastora w Zduńskiej Woli; zamordowanego później przez Niemców w 1940 r.) i Marii Marty z domu Kleindienst.

Szkołę średnią (Gimnazjum im. I. Paderewskiego) ukończył w Poznaniu (1928). Studiował na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej (PW) uzyskując dyplom inżyniera elektryka, ze specjalnością maszyny elektryczne (1935).

W latach 1935-1936 odbywał zasadniczą służbę wojskową w Szkole Podchorążych Łączności w Zegrzu, którą ukończył w stopniu plutonowego podchorążego.

W latach 1936-1939 pracował w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych w Warszawie (PZT) zajmując się głównie maszynami elektrycznymi do zasilania dużych radiostacji. Tam opracował kilka oryginalnych konstrukcji maszyn uzyskując patenty polskie.

We wrześniu 1939 r. został ewakuowany wraz z częścią załogi PZT do Rumunii. Stamtąd przedostał się do Francji, gdzie — jako dowódca plutonu w randze podporucznika — otrzymał przydział do 2 Dywizji Strzelców Pieszych Armii Polskiej dowodzonej przez generała Prugar-Ketlinga. Brał udział w ciężkich walkach dywizji z grupą pancerną gen. Guderiana w rejonie Doubs nad granicą szwajcarską. Po wyczerpaniu amunicji dywizja w szyku bojowym, z pełnym uzbrojeniem (powiększonym o broń porzuconą przez Francuzów) przeszła do

Szwajcarii, gdzie została internowana.

Podczas internowania w Szwajcarii został przydzielony do obozu uniwersyteckiego w Winterthur, gdzie pod opieką Politechniki w Zürichu zostało zorganizowane kształcenie internowanych żołnierzy, którym wojna przerwała rozpoczęte w kraju studia lub uniemożliwiła ich rozpoczęcie. Dyrektorem Naukowym Obozu był major doc. dr Tadeusz Keller, a Rektorem Obozu Uniwersyteckiego — prof. dr Charles Andreae.

W obozie tym sprawował funkcję asystenta maszyn elektrycznych (1940-1941) przy szwajcarskim wykładowcy na Wydziale Elektrotechniki. Od połowy semestru zimowego prowadził wykłady z Teorii maszyn elektrycznych prądu stałego, a w semestrze letnim — ćwiczenia konstrukcyjne z Budowy maszyn prądu stałego. W roku akademickim 1941/42 prowa-

dził wykłady z Teorii maszyn komutatorowych i transformatorów oraz ćwiczenia z Konstrukcji transformatorów.

W tym czasie współpracował z Katedrą Maszyn Elektrycznych Politechniki w ZÜRICHU kierowaną przez prof. E. Dinnera opracowując dla niego zagadnienia specjalne będące podkładem dla niektórych jego wykładów. W 1944 r. pracował jako asystent wolontariusz w tej Katedrze wykonując prace badawcze z dziedziny teorii maszyn elektrycznych dotyczące strat dodatkowych w silniku indukcyjnym oraz tłumików magnetycznych do tłumienia przebiegów komutacyjnych w dużych maszynach prądu stałego.

Odbył kilkumiesięczną praktykę w Ośrodku Rozwojowym Wytwórni Maszyn i Dźwigów Elektrycznych R. Schindler w Lucernie, tam poznał produkcję dźwigów i wykonał oblicze-

nia i projekty generatorów wielkiej częstotliwości do zasilania silników szybkobieżnych.

W roku 1945 powrócił do Polski, osiedlił się w Gliwicach i objął stanowisko starszego asystenta, a od roku 1997 — adiunkta w Katedrze Budowy Maszyn Elektrycznych Politechniki Śląskiej w Gliwicach, kierowanej przez inż. Zygmunta Gogolewskiego. Prowadził ćwiczenia tablicowe z projektowania maszyn elektrycznych oraz prace dyplomowe z napędów elektrycznych. Jednocześnie pracował w Biurze Projektów Maszyn Elektrycznych w Katowicach (1946-47), na stanowisku kierownika Działu Studiów.

W roku 1948 został organizatorem oraz kierownikiem Działu Elektrycznego Biura Projektów Przemysłu Hutniczego BIPROHUT w Zabrze. Zorganizował ścisłą współpracę tej

jednostki z Katedrą Budowy Maszyn Elektrycznych Politechniki Śląskiej. Dzięki tej współpracy powstało wiele prac dyplomowych ściśle związanych z potrzebami przemysłu.

W roku 1952 podjął pracę w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (AGH), gdzie od podstaw zorganizował Katedrę Elektrotechniki Hutniczej oraz Wydział Elektryfikacji Górnictwa i Hutnictwa (późniejsza nazwa — Wydział Elektrotechniki Automatyki i Elektroniki) AGH i został pierwszym jego dziekanem (1952-1954). W latach 1956-1961 był prorektorem AGH. Był organizatorem i długoletnim dyrektorem Instytutu Automatyki Napędu i Urządzeń Przemysłowych AGH. Uzyskał tytuły naukowe profesora nadzwyczajnego (1954) i profesora zwyczajnego (1964) oraz stworzył prężny zespół rozwijający teorię i technikę napędów elektrycznych, energoelektroniki

i układów sterowania (automatyki).

Profesor Jan Manitus położył szczególne zasługi w dziedzinie przekształtnikowych napędów elektrycznych. Stworzył naukowe podstawy tych napędów i zapewnił przemysłowe wdrożenia wielu nowatorskich rozwiązań. Zdobyte doświadczenie w dziedzinie teorii i projektowania, zaowocowało wieloma nowatorskimi rozwiązaniami układów sterowania i regulacji napędów elektrycznych w polskim hutnictwie. W czasie budowy Huty im. Lenina (obecnie im. T. Sendzimira S.A.) został powołany na technicznego doradcę Dyrekcji.

Był inicjatorem i współautorem czterech podstawowych dzieł z dziedziny napędu elektrycznego i energoelektroniki — współautorem monografii "*Napędy elektryczne maszyn wyciągowych*" (PWN 1957), w której przedstawiono problematykę rozwoju

napędów elektrycznych maszyn wyciągowych, w szczególności związanych z zagadnieniami sterowania, optymalnego doboru parametrów procesu ciągnięcia, wprowadzaniu techniki tyristorowej i tworzeniu uogólnionego modelu procesu, uwzględniającego m.in. drgania lin nośnych.

Był autorem kilkudziesięciu publikacji w liczących się czasopismach naukowych i naukowo-technicznych, poświęconych problematyce teorii i sterowania układów elektromechanicznych z zastosowaniem energoelektroniki, współautorem ponad 50-ciu patentów i zastrzeżeń patentowych w latach 1964-82. Wypromował 12 doktorów, z których sześciu uzyskało stopień doktora habilitowanego, a trzech tytuł profesora.

Piastował liczne funkcje w centralnych organach naukowych, był: • przewodniczącym Komisji Głównej w Komitecie Nauki

i Techniki (1968-1972), • w latach był przewodniczącym Zespołu Struktur i Programów w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego Nauki i Techniki (1971-73) oraz • przewodniczącym Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Elektrotechniki przy Ministerstwie Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1962-72), • członkiem Komitetu Elektrotechniki PAN, • członkiem licznych rad naukowych instytutów naukowo-badawczych, a przez wiele lat • przewodniczącym Rady Nadzorczej Instytutu Fizyki i Techniki Jądrowej AGH.

Długoletnia aktywność zawodowa profesora Jana Manitiusa została doceniona przyznaniem Mu dwukrotnie Nagrody Państwowej Zespołowej II stopnia (1966 i 1976). Został również uhonorowany wysokimi odznaczeniami państwowymi: • Srebrnym (1950) i • Złotym (1956) Krzyżem Zasługi,

• **Krzyżem Oficerskim (1959) i • Komandorskim (1973) Orderu Odrodzenia Polski, • Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1976), • Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1974) i tytułem • Zasłużony Nauczyciel PRL (1978). Był również wyróżniony • Tytułem Honorowym Zasłużony dla Akademii Górniczo-Hutniczej oraz licznymi Nagrodami Rektora za działalność naukową i dydaktyczną. Otrzymał również szereg odznaczeń resortowych i regionalnych.**

Do Stowarzyszenia Elektryków Polskich (SEP) wstąpił w roku 1950. Był aktywnym członkiem Koła SEP nr 16 przy AGH. W latach 1960-1965 pełnił funkcję członka Zarządu Oddziału Krakowskiego SEP, a w okresie późniejszym był propagatorem działalności SEP. W uznaniu zasług dla SEP został wyróżniony • Srebrną i • Złotą OH SEP, • Medalem SEP im.

prof. Pożaryskiego (1990), • godnością Zasłużonego Seniora SEP i • godnością Członka Honorowego SEP (1994).

Był inicjatorem utworzenia, współzałożycielem i długoletnim aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (PTETiS).

W uznaniu zasług położonych dla rozwoju AGH (zarówno Wydziału Elektrycznego i Uczelni) otrzymał • tytuł doktora honoris causa AGH (1994) podczas uroczystości Jubileuszu 75-lecia AGH.

Profesor mgr inż. Jan Manitius reprezentował bardzo wysoki poziom moralno-etyczny. Był lubiany i ceniony przez wychowanków i współpracowników, stawiał niezwykle wysokie wymagania, przede wszystkim sobie. Dawał, na każdym kroku przykład wzorowej postawy naukowca i nauczyciela. Kiero-

wanemu przez siebie zespołowi oraz licznym wychowankom zaszczepił taki sposób myślenia, w którym podstawą jest ścisła więź uczelni z przemysłem.

Jako Nauczyciel, Wychowawca i Kolega zasłużył na serdeczną wdzięczność za wieloletni trud wychowania zastępów elektryków i energoelektroników oraz za stworzenie zespołu, który osiągnął poważne osiągnięcia naukowo-badawcze.

Zmarł po długiej chorobie w Krakowie 14 czerwca 1996 r. Został pochowany na Cmentarzu Rakowickim, żegnany przez liczne grono współpracowników i wychowanków. Pozostawił żonę Alinę z domu Lada (poślubioną w roku 1936) i syna Andrzeja Zdzisława (ur. w roku 1938, profesora w George Mason University).

A. J. Marusak

W opracowaniu wykorzystano:

- 1) Henryk Zygmunt: "Słownik biograficzny zasłużonych elektryków krakowskich", cz. I, SEP Oddz. Krakowski, Kraków 2009, s 125-128.
- 2) "Polacy Zasłużeni dla elektryki. Początki elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego, pionierzy elektryki". PTETiS, Warszawa-Gliwice-Opole 2009, ISBN 978-83-927653-1-8, ss. 489-495.
- 3) Strona Internetowa AGH (dostęp w lutym 2016 r.) http://historia.agh.edu.pl/mediawiki/index.php?title=Jan_Stefan_Manitius&oldid=22518.

DZIEKUJĘ PAŃSTWU

ZA UWAGĘ